

Finanční arbitř

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město

Tel. 257 042 094, e-mail: arbitr@finarbitr.cz

www.finarbitr.cz

Evidenční číslo: FA/10389/2015
Spisová značka (uvádějte vždy v korespondenci): FA/SU/334/2014

Nález

Finanční arbitř příslušný k rozhodování sporů podle § 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 23. 7. 2014 podle § 8 zákona o finančním arbitrovi na návrh ■ nar. dne ■ (dále jen „Navrhovatel“), proti společnosti ESSOX s. r. o., IČO 26764652, se sídlem Senovážné náměstí 231/7, 370 21 České Budějovice, zapsané v obchodním rejstříku vedeném u Krajského soudu v Českých Budějovicích, spisová značka C 12814, zastoupené na základě plné moci ze dne 7. 7. 2015 JUDr. Ludkem Chvostou, advokátem, White & Case (Europe), LLP, ev. č. ČAK 02911, se sídlem Na Příkopě 14, 110 00 Praha 1 (dále jen „Instituce“), vedeném podle § 24 zákona o finančním arbitrovi podle tohoto zákona s přiměřeným použitím zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), o vydání bezdůvodného obohacení ve výši 36.113,- Kč, takto:

Návrh se podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

1. Předmět řízení před finančním arbitrem a zkoumání podmínek řízení

Navrhovatel se v řízení domáhá vrácení částky ve výši 36.113,- Kč, neboť tvrdí, že se jedná o navýšení úvěru, o kterém při podpisu smlouvy nevěděl, a Instituce se tak na jeho úkor bezdůvodně obohatila.

Finanční arbitř při zkoumání podmínek řízení zjistil, že Navrhovatel uzavřel s Institucí dne 23. 11. 2013 smlouvu o úvěru č. ■ na základě které se Instituce zavázala za sjednaných podmínek a dohodnutým způsobem poskytnout Navrhovateli úvěr za účelem koupě osobního automobilu ve výši 90.737,- Kč a Navrhovatel se zavázal poskytnuté peněžní prostředky Instituci ve sjednané době a dohodnutým způsobem vrátit společně s úroky (dále jen „Smlouva o úvěru“).

Ze shromážděných podkladů finanční arbitř nezjistil, že by Navrhovatel ve smluvním vztahu s Institucí vystupoval jako fyzická osoba, která jedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání. Finanční arbitř považuje Navrhovatele za spotřebitele ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi.

Instituce je obchodní společností, která je držitelem živnostenského oprávnění s předmětem podnikání mj. „*Poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru*“ s datem vzniku

oprávnění dne 12. 8. 2011 na dobu neurčitou, na jehož základě byla při splnění dalších podmínek v souladu se zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, oprávněna v době uzavření smluvního vztahu poskytovat a zprostředkovávat spotřebitelské úvěry. Instituci jako věřitele ze Smlouvy o úvěru tedy finanční arbitr považuje za instituci ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi.

Smlouva o úvěru představuje smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr a která byla uzavřena za účinnosti zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“), a není ve smyslu ustanovení § 2 zákona o spotřebitelském úvěru smluvním vztahem vyloučeným z působnosti tohoto zákona.

Finanční arbitr konstatuje, že k rozhodování sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je příslušný, neboť se jedná o spor mezi věřitelem a spotřebitelem při poskytování spotřebitelského úvěru podle § 1 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 3 odst. 1 písm. c) odst. 2 a 3 zákona o finančním arbitrovi, když k rozhodování tohoto sporu je podle § 7 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dána pravomoc českého soudu.

4. Tvrzení Navrhovatele

Navrhovatel tvrdí, že s Institucí uzavřel Smlouvu o úvěru prostřednictvím Prodávajícího, přičemž výše úvěru měla být 90 tis. Kč na 36 měsíců, ale ve Smlouvě o úvěru je uvedena částka ve výši 126 tis. Kč. Navrhovatel nerozumí, z jakého důvodu je částka uvedená ve Smlouvě úvěru o 36 tisíc Kč vyšší než domluvená výše úvěru, a domnívá se, že úvěr Instituce bezdůvodně navýšila a tím se bezdůvodně obohatila.

Navrhovatel namítá, že mu Instituce Formulář zaslala spolu s Přehledem plateb až následně společně s Přípisem Instituce, poštou, což dokládá obálkou s průvodním dopisem (razítko podání 31. 7. 2014). Navrhovatel tvrdí, že při podpisu Smlouvy o úvěru podle svých tvrzení Navrhovatel obdržel velké množství dokumentů najednou, po asi 5 hodinovém čekání, a nevyšiml si sporného navýšení úvěru. Navrhovatel tvrdí, že mu Prodávající naznačoval, že na něho nemá moc času a tak neměl možnost s ním všechny podepisované dokumenty probrat. Navrhovatel současně tvrdí, že sám nejvíce času věnoval zejména dokumentaci týkající se financovaného vozidla.

Navrhovatel k tvrzení Instituce, že navýšení úvěru mělo sloužit k pokrytí nákladů Prodávajícího, mimo jiné nákladů za přípravu vozidla k prodeji, namítá, že příprava vozidla k prodeji mu byla již jednou naúčtována samotným Prodávajícím.

6. Tvrzení Instituce

Instituce tvrdí, že sporná částka, jejíž vrácení se Navrhovatel domáhá, je poplatek za sjednání smlouvy, který si strany sjednaly ve Smlouvě o úvěru ve výši 36.113,- Kč, a proto nárok Navrhovatele není opodstatněný.

Instituce odmítá tvrzení Navrhovatele o tom, že o poplatku za sjednání smlouvy nevěděl, neboť o povinnosti hradit poplatek za sjednání smlouvy byl Navrhovatel Institucí obeznámen jak v samotném textu Smlouvy o úvěru, tak v Obchodních podmínkách a Formuláři, přičemž tato povinnost rovněž vyplývá z Přehledu plateb, který je součástí Smlouvy o úvěru.

Tvrzení Navrhovatele, že při podpisu Smlouvy o úvěru neobdržel Formulář, Instituce odmítá s tím, že Navrhovatel svým podpisem Smlouvy o úvěru výslovně potvrdil jeho převzetí a pokud Navrhovatel tvrdí, že Formulář obdržel až v dopise ze dne 23. 7. 2014, jde o účelové tvrzení, které neodpovídá skutečnosti.

Instituce namítá, že pro Navrhovatelem uplatněný nárok neexistuje zákonný podklad, a pokud se Navrhovatel při podpisu Smlouvy o úvěru neseznámil s celkovou výší úvěru, svědčí to o jeho nezodpovědném přístupu. Instituce argumentuje, že smlouvy se mají dodržovat a Navrhovatel se nemůže spoléhat na státem poskytovanou ochranu spotřebitele jako slabší smluvní strany bez toho, aby se sám snažil o zachování právní jistoty, že uzavřená smlouva bude ctěna jako platná.

Instituce dále argumentuje, že *„pokud Navrhovatel přistoupil uzavřením smlouvy na konkrétní obchodní model daného finančního produktu, nepochybně tak učinil proto, že mu vyhovoval.“* Instituce podle svého tvrzení poskytla Navrhovateli celou řadu nezbytných informací, a pokud Navrhovatel na posouzení Smlouvy o úvěru rezignoval, nemůže to jít k tíži Instituce.

Instituce tvrdí, že poplatek za sjednání smlouvy hradí Prodávajícímu jako provizi za zprostředkování a uzavření smluv o úvěru, tedy i Smlouvy o úvěru a současně dodává, že tento poplatek podrobila ČOI kontrole, přičemž nezjistila žádné nedostatky.

Instituce argumentuje, že ani v případě spotřebitelských smluv není možné popírat autonomii vůle a princip *pacta sunt servanda* (smlouvy se mají dodržovat), neboť by to vedlo k zásahu do právní jistoty a k *„popření odpovědnosti subjektů za jejich právní jednání“*, a proto *„pokud si strany vzájemně projeví určitou vůli vtělenou do smlouvy, musejí následně obsahu této smlouvy dostát.“*

Poplatek za sjednání smlouvy podle Instituce patří mezi ty úhrady, které si strany Smlouvy o úvěru sjednaly vedle úroků z úvěru a představuje *„část nákladů, které Instituce pokrývá kombinací úroku z úvěru a poplatku za sjednání smlouvy, a jako takový je tedy součástí cenové kalkulace.“* Ani případná nepřípustnost poplatku za sjednání by tedy neznamenala změnu nákladů Instituce a proto nebýt poplatku za sjednání, promítly by se tyto náklady do jiné složky ceny, např. do úroků.

Instituce se odvolává i na nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13, ve kterém se Ústavní soud vyslovil, že sjednání poplatků za správu úvěru i jakýchkoliv jiných dalších poplatků vedle úroku je přípustné a nemusí znamenat újmu žádného účastníka smluvního vztahu, neboť se jedná o jednu ze složek dohodnuté ceny plnění.

Instituce odmítá námitky Navrhovatele, že neví, za co je mu poplatek účtován, když se mu dostalo náležitého vysvětlení od Prodávajícího při uzavírání Smlouvy o úvěru a dále když byl o poplatku informován i ve smluvní dokumentaci.

Instituce odkazuje i na Kontrolní protokol, ve kterém ČOI konstatovala, že v případě poplatků za sjednání smlouvy nedošlo k porušení zákona.

Z Obchodních podmínek i z gramatického výkladu pojmu sjednat/sjednávat Instituce dovozuje, že je zřejmé, k čemu poplatek za sjednání smlouvy slouží a že se jedná o zcela srozumitelné a určité ujednání. Instituce vyjmenovává podrobný rozpis činností *„jednání s klientem před uzavřením smlouvy, „ladění“ podmínek financování (...), sběr informací o klientovi a předání všeho Instituci za účelem posouzení financování, dále identifikace klienta dle předpisů proti praní špinavých peněz, přípravu veškeré smluvní dokumentace, ověření předepsaných dokladů*

nezbytných k uzavření smlouvy, poskytnutí náležitého vysvětlení smluvní dokumentace, odesílání smlouvy vč. Nezbytných dokladů Instituci, a podobně“), které spadají pod daný poplatek, čímž demonstruje jeho oprávněnost i ve smyslu protiplnění za úhradu poplatku Navrhovatelem.

Instituce rovněž odmítá, že by poplatek za sjednání smlouvy byl v rozporu s dobrými mravy, protože Navrhovatel se měl možnost s ním seznámit a v případě jeho nesouhlasu s poplatkem měl s Institucí vést jednání o „*úpravě nebo nahrazení příslušného smluvního ujednání*“. Instituce argumentuje, že ani ČOI nemá žádných výhrad k existenci poplatků za sjednání smlouvy a proto pokud by finanční arbitr dospěl k opačnému závěru, „*jednalo by se o zásadní zásah do principu právní jistoty a legitimního očekávání Instituce.*“

Pokud jde o posouzení přiměřenosti poplatku za sjednání smlouvy, je Instituce toho názoru, že ujednání o ceně, kterým je i poplatek za sjednání smlouvy Instituce, jsou vyloučeny z přezkumu přiměřenosti ve smyslu Směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, která byla transponována do § 56 odst. 2 občanského zákoníku. Pokud by tedy finanční arbitr zkoumal přiměřenost poplatku za sjednání smlouvy z pohledu toho, jaké protislužby Navrhovatel za poplatek za sjednání smlouvy od Instituce obdržel, dopustil by se finanční arbitr jednání, které je v rozporu s čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Instituce odmítá, že by přijetím poplatku za sjednání smlouvy od Navrhovatele došlo k bezdůvodnému obohacení na její straně, když „*právním důvodem předmětného poplatku je smlouva o úvěru, která nemá žádný nedostatek, s nímž by české právo spojovalo neplatnost.*“ Za platbu úroku a poplatku poskytla Instituce Navrhovateli balík služeb nezbytných k uzavření Smlouvy o úvěru, přičemž Navrhovatel byl s tímto obeznámen a bylo jen na něm, jestli Smlouvu o úvěru za daných podmínek uzavře, či nikoliv. Proto je podle Instituce nemyslitelné, aby jakýkoliv nárok na vydání bezdůvodného obohacení byl považován za důvodný.

7. Pokus o smír

Finanční arbitr v souladu s ustanovením § 1 zákona o finančním arbitrovi vyzval účastníky řízení ke smírnému vyřešení sporu. Navrhovatel finančnímu arbitrovi nesdělil, zda je smír ve věci možný a za jakých podmínek. Instituce uvedla, že smírné řešení sporu nepovažuje za možné, neboť má za to, že nároky Navrhovatele jsou neoprávněné a návrhu proto nelze vyhovět. Smírného řešení sporu se tedy nepodařilo finančnímu arbitrovi dosáhnout.

8. Právní posouzení

Finanční arbitr podle ustanovení § 12 odst. 1 a 3 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy. Finanční arbitr při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné podklady. Finanční arbitr v řízení postupuje podle zákona o finančním arbitrovi a podle § 24 tohoto zákona přiměřeně podle správního řádu.

Finanční arbitr má shromážděných podkladů a shodných tvrzení stran sporu za prokázané, že Instituce a Navrhovatel Smlouvu o úvěru uzavřeli dne 23. 11. 2013.

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů a tvrzení stran sporu dovozuje, že výše částky, které se Navrhovatel domáhá, odpovídá výši poplatku za sjednání Smlouvy o úvěru. Předmětem sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je tedy určení, zda není ujednání o poplatku za sjednání Smlouvy o úvěru ve výši 36.113,- Kč (dále jen „Poplatek za sjednání smlouvy“) neplatné a zda má Navrhovatel nárok vůči Instituci na vydání této částky jako bezdůvodného obohacení.

8.1. Právní režim Smlouvy o úvěru

Strany sporu uzavřely Smlouvu o úvěru před nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „nový občanský zákoník“), který nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Podle § 3028 odst. 1 nového občanského zákoníku se tímto zákonem „řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti“ přičemž podle odstavce 3 se právní poměry, na které se nevztahuje odstavec druhý (práva osobní, rodinná a věcná), a „vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona“ řídí dosavadními právními předpisy. Takový byl i záměr zákonodárce, což je patrné z důvodové zprávy k tomuto ustanovení s tím, že se jedná o ustanovení kogentní povahy přejímající myšlenku § 763 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“), které vyjadřuje zásadu, že zákony nepůsobí nazpět a proto se novým občanským zákoníkem řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne jeho účinnosti. Právní poměry založené obligacními smlouvami se mají podle třetího odstavce spravovat dosavadními právními předpisy až do svého zániku, a to především s ohledem na zásadu právní jistoty smluvních stran, které smlouvu uzavřely za určitých podmínek a v určitém právním prostředí a nemohly předpokládat, že dojde ke změně právní úpravy.

Při posuzování platnosti závazkového vztahu ze Smlouvy o úvěru, jejích ustanovení a práv a povinností z nich plynoucích bude finanční arbitr tedy aplikovat právní úpravu účinnou v době před novým občanským zákoníkem, tedy příslušná ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), v tomto případě občanského zákoníku ve znění účinném v době uzavření Smlouvy o úvěru do dne 31. 12. 2013 a obchodního zákoníku, v tomto případě ve znění účinném v době uzavření Smlouvy o úvěru do dne 31. 12. 2013.

Obecně, smlouva o úvěru je tzv. absolutním obchodem ve smyslu ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku, který se bez ohledu na povahu jeho účastníků řídí vždy obchodním zákoníkem. Tím samozřejmě není dotčena subsidiární aplikace občanského zákoníku v otázkách, které obchodní zákoník neupravuje, na základě výslovného zmocnění obsaženého v ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku „[p]rávní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského“.

Úprava smluvního typu smlouvy o úvěru je obsažena v § 497 obchodního zákoníku, který zní: „[s]mlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.“, což odpovídá i obsahu závazku vyplývajícího ze Smlouvy o úvěru.

V tomto případě je Smlouva o úvěru současně smlouvou spotřebitelskou ve smyslu § 52 občanského zákoníku, když na jedné straně stojí Instituce jako osoba, která při uzavírání a plnění Smlouvy o úvěru jednala v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, a na straně druhé Navrhovatel jako spotřebitel, tedy fyzická osoba, která při uzavírání a plnění Smlouvy

o úvěru nejednala v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

Proto je na místě aplikovat i ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku, které v části věty za středníkem stanoví, že „*ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku*“.

8.2. Obsah Smlouvy o úvěru

Smlouva o úvěru má podobu formulářové smlouvy a je částečně vtělena do tabulky. Základní práva a povinnosti smluvních stran nejsou vyjádřena ve smlouvách tohoto typu obvyklými souvislými větami obsahujícími závazky smluvních stran, ale pouze jako hesla ve spojení s číselnými údaji. Smluvní práva a povinnosti jsou pak rozvedena do slovních spojení a vět až v Obchodních podmínkách, které Navrhovatel podle článku I. Smlouvy o úvěru „*[o]bdržel...seznámil se s nimi a nemá k nim žádné výhrady, a vyjadřuje svůj výslovný souhlas být těmito v plném rozsahu vázán*“.

V části označené jako „*FINANCOVÁNÍ*“ obsahuje Smlouva o úvěru položky: „*Pořizovací cena (vč. dopl. služeb): 175.737 Kč; Přímá platba v %: 48,36%, Počet splátek: 48, Měs. splátka (včetně pojištění pokud sjednáno): 3 468 Kč; Úroková sazba p.a.: 14,03 %; Přímá platba: 85 000 Kč, Celková splatná částka (suma splátek vč. pojištění pokud sjednáno): 166 464 Kč; Výše úvěru (pořiz. cena – přímá platba + poplatek za sjednání sml.): 126 850 Kč; RPSN v %: 39,52%*“.

Podle čl. I Smlouvy o úvěru Navrhovatel „*výslovně prohlašuje a potvrzuje, že obdržel (i) Obchodní podmínky č. 400412US ze dne 10. 4. 2012 Smlouvy o úvěru a Smlouvy o poskytnutí úvěrového rámce a úvěrové karty společnosti ESSOX s.r.o. („OP“), (ii) Sazebník poplatků společnosti ESSOX s.r.o. a (iii) Přehled plateb, seznámil se s nimi a nemá k nim žádné výhrady, a vyjadřuje svůj výslovný souhlas být těmito v plném rozsahu vázán.*“

Obchodní podmínky v čl. I. bod 9 stanoví, že „*poplatek za sjednání smlouvy je součástí výše úvěru a jedná se o administrativní poplatek společnosti za sjednání/uzavření Smlouvy.*“

Podle článku I. bod 5 Obchodních podmínek „*[k]lient je povinen platit náklady na úvěr, tj. úroky, poplatky, příp. pojistné a ostatní náklady a platby (náklady na vymáhání pohledávky apod.), jejichž výše je uvedena v Žádosti a Sazebníku a nebo tyto vzniknou ve vztahu k té které předmětné smlouvě.*“

Podle čl. IV Smlouvy o úvěru Navrhovatel „*svým níže uvedeným podpisem současně výslovně potvrzuje, že (i) s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy obdržel předsmluvní informace uvedené v příloze č. 2 zákona č. 145/2010 Sb., a to na předtištěném formuláři v listinné podobě (...)*“, čili Formulář.

V části Formuláře nazvané „*Splátky a případně způsob rozdělení splátek*“ je pak uvedeno, že „*[z]a uzavření úvěrové smlouvy se hradí poplatek za sjednání smlouvy ve výši 36113 Kč, který je součástí celkové výše spotřebitelského úvěru.*“

Pokud jde o Přehled plateb, který je podle čl. I. Smlouvy o úvěru také její součástí, finanční arbitr zjistil, že podle tohoto rozpisu je Poplatek za sjednání smlouvy rozložen do 48 splátek tak, že datum splatnosti jednotlivých splátek je stanoven na 23. den v měsíci, počínaje dnem 23. 12. 2013 a konče dnem 23. 11. 2017, když měsíčně připadá z celkové splátky ve výši 3.468,- Kč částka ve výši 752,36 Kč na úhradu Poplatku za sjednání smlouvy. Celkový součet splátek Poplatku za sjednání smlouvy činí podle Přehledu plateb částku ve výši 36.113,- Kč, přičemž celková částka k úhradě činí 166.464,- Kč.

8.3. Platnost smluvních ujednání

Vzhledem k předmětu sporu, kdy Navrhovatel tvrdí, že se Instituce přijetím Poplatku za sjednání smlouvy na jeho úkor bezdůvodně obohatila, musí finanční arbitr posoudit platnost ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy.

Finanční arbitr se nejprve musí zabývat otázkou, zda ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy splňuje zákonné náležitosti právního úkonu, neboť podle § 37 odst. 1 občanského zákoníku „*[p]rávní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.*“

Dále s ohledem na tvrzení Navrhovatele, že se s Poplatkem za sjednání smlouvy neseznámil, se musí finanční arbitr zabývat i přípustností Poplatku za sjednání smlouvy, protože podle ustanovení § 56 odst. 3 písm. g) občanského zákoníku platí, že „*[n]epřípustná jsou zejména smluvní ujednání, která zavazují spotřebitele k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy*“ a podle ustanovení § 55 odst. 2 „*[u]jednání ve spotřebitelských smlouvách podle § 56 jsou neplatná.*“

V neposlední řadě musí finanční arbitr zhodnotit i otázku platnosti ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy z hlediska jeho souladu s dobrými mravy, když podle ustanovení § 39 občanského zákoníku „*[n]eplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.*“

8.3.1. Určitost a srozumitelnost Poplatku za sjednání smlouvy

Finanční arbitr v řízení nezjistil, resp. Navrhovatel ani Instituce v řízení nenamítali, že by jejich vůle uzavřít Smlouvu o úvěru nebyla svobodná, tedy že by Smlouvu o úvěru uzavřeli pod jakýmkoli nátlakem, ani nezpochybnili, že by při uzavírání Smlouvy o úvěru kterákoli ze stran neměla vážný úmysl Smlouvu o úvěru v navrhovaném znění uzavřít. Finanční arbitr se proto náležitostmi právního úkonu v podobě svobody a vážnosti vůle dále nezabývá a zkoumá pouze to, zda obsah ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy, resp. právní následky, ke kterým vůle smluvních stran směřovala, byl mezi stranami sporu vymezen dostatečně srozumitelně a určitě, když Navrhovatel tvrdí, že o existenci Poplatku za sjednání smlouvy nevěděl, resp. tomuto zvýšení nerozuměl.

Pokud jde o srozumitelnost ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy, srozumitelnost právního jednání chápe finanční arbitr jako kvalitu formy (tj. slovní nebo jiné vyjádření), jakou byla vůle jednajících projevována. Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 2. 6. 2014, sp. zn. 23 Cdo 879/2014, judikoval, že projev vůle „*je nesrozumitelný, jestliže jednající nedosáhl - vadným slovním nebo jiným zprostředkováním - jasného vyjádření své vůle.*“

Slovní spojení „Poplatek za sjednání smlouvy“ neobsahuje žádná cizí ani neobvyklá slova, jejichž význam by průměrnému spotřebiteli nebyl znám a finanční arbitr proto považuje ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy za srozumitelné.

Pokud jde o určitost ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy, finanční arbitr chápe určitost právního jednání jako kvalitu obsahu právního jednání, tj. zda se jednajícím podařilo jednoznačně stanovit právní následky, ke kterým jeho vůle směřovala.

Finanční arbitr tedy nejprve v souladu s § 35 odst. 2 občanského zákoníku podrobil jazykovému, resp. sémantickému zkoumání slovní spojení „Poplatek za sjednání smlouvy“.

Pod pojmem „poplatek“ si lze v běžném životě představit určitou dávku, zpravidla vyjádřenou v penězích, která se platí druhé osobě za určité zboží nebo služby. Slovní spojení „sjednání smlouvy“ odpovídá v posuzovaném případě činnosti nebo souboru administrativních úkolů, jejímž cílem je zjištění a utřídění rozhodných informací za účelem dosažení konkrétního cíle, tj. v tomto případě uzavření Smlouvy o úvěru, a následné poskytnutí účelově vázaného úvěru. Takovou administrativní činností může být např. pomoc při podání žádosti o úvěr, vyhotovení úvěrové smlouvy, zjištění nezbytných informací, vysvětlení odborných pojmů nebo zajištění potřebných dokumentů. V tomto případě, posuzované slovní spojení obsahuje závazek za úplatu vykonat určitou administrativní činnost za účelem uzavření Smlouvy o úvěru a poskytnutí účelově vázaného úvěru, přičemž tuto činnost nutně nemusí vykonat pouze věřitel, ale i např. zprostředkovatel, který je oprávněn jednat jménem věřitele.

V souladu s § 35 odst. 1 občanského zákoníku se tak finanční arbitr dále zabýval otázkou, zda lze z ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy ve Smlouvě o úvěru, resp. z celé smluvní dokumentace nebo z jiných předložených podkladů a tvrzení stran sporu zjistit co chtěla Instituce projevít, jakou činnost se na základě tohoto ujednání zavázala za úplatu vykonat a dále zda byl tento úmysl Navrhovatelí znám nebo musel-li o něm vědět. Z článku I. bodu 9. Obchodních podmínek vyplývá, že Navrhovatel je povinen uhradit Poplatek za sjednání smlouvy jako „[a]ministrativní poplatek společnosti za sjednání/uzavření Smlouvy“.

Ústavní soud v nálezu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13 (dále jen „Nález“) nad rámec posuzované věci vyjádřil právní názor, že sjednání poplatků za správu úvěru (případně jakýchkoli dalších poplatků) vedle úroku je přípustné a tyto poplatky nemusí být na újmu žádného z účastníků smluvního vztahu, neboť se jedná o jednu ze složek dohodnuté ceny plnění. Ústavní soud současně potvrdil, že pojem „poplatek za správu úvěru“ může být obecně vymezen bez taxativního vymezení jednotlivých služeb, které obsahuje, vzhledem k tomu, že se jedná o paušální poplatek.

Nejvyšší soud ve svém stanovisku ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. Cpjn 203/2013 (dále jen „Stanovisko“), uvedl, že „[u]jednání o poplatku za správu úvěru ve smlouvě o úvěru není neurčité jen proto, že neobsahuje úplný výčet činností, za něž je poplatek sjednán“, přičemž bod 10 k tomu dále uvádí, že „[s]kutečnost, zda a jaké plnění úvěrový věřitel poskytl úvěrovému dlužníku v rámci správy úvěru, je pro posouzení určitosti ujednání o poplatku za správu úvěru nerozhodná. Následné chování stran (§ 266 odst. 3 obch. zák.) může být významné při výkladu použitého výrazu, nemůže však obsah právního úkonu nijak doplňovat, omezovat či jinak měnit“. Bod 12 Stanoviska dále doplňuje, že „[v]yložitelnost výrazu „správa úvěru“ a paušální charakter poplatku za správu úvěru nevyžadují pro naplnění požadavku určitosti právního úkonu taxativní výčet činností (úkonů, služeb, protiplnění), za něž je poplatek sjednán“.

Ačkoliv Nejvyšší soud ve Stanovisku posuzoval poplatek za správu úvěru, který zahrnuje úhradu za jiné služby než poplatek v tomto sporu, jedná se o závazek stejného charakteru, tj. vedlejší ujednání paušální povahy zahrnující úhradu nákladů za soubor činností, které je součástí celkové ceny plnění a jehož uhrazení je třeba k poskytnutí úvěru. Závěry Nejvyššího soudu ohledně

posuzování určitosti poplatku za správu úvěru jsou tedy v tomto smyslu přiměřeně aplikovatelné i na ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy.

Na Poplatek za sjednání smlouvy proto finanční arbitr nahlíží jako na vedlejší ujednání, které slouží k úhradě nákladů, které nejsou kryty pravidelnými splátkami, neboť tyto splátky slouží k úhradě jistiny a úroků jako ceny za poskytnutí finančních prostředků. Poplatek za sjednání smlouvy je součástí vícesložkové ceny plnění, která odpovídá balíčku plnění poskytnutého věřitelem a kterou bylo nezbytně třeba uhradit, aby mohlo dojít k uzavření Smlouvy o úvěru a poskytnutí účelově vázaného úvěru.

Již ze samotného vymezení poplatku ve smluvní dokumentaci, resp. jeho názvu v části Smlouvy o úvěru „FINANCOVÁNÍ“ jako „poplatek za sjednání sml.“ a v článku I. bod 9 Obchodních podmínek jako „poplatek za sjednání smlouvy“ lze ve smyslu § 35 odst. 1 občanského zákoníku jednoznačně určit, že úmyslem Instituce, který navenek projevila ve Smlouvě o úvěru, bylo krytí nákladů, které Instituci vznikly v souvislosti s uzavřením Smlouvy o úvěru a poskytnutím účelově vázaného úvěru.

Vzhledem k tomu, že tuto svoji vůli Instituce srozumitelně vyjádřila ve smluvní dokumentaci, kterou Navrhovatel obdržel, lze současně dospět k i závěru, že úmysl Instituce, kryt tímto poplatkem náklady na činnost spojenou s uzavřením Smlouvy o úvěru, byl Navrhovateli při uzavření Smlouvy o úvěru znám nebo o něm minimálně musel vědět.

Ve světle výše uvedeného Stanoviska a Nálezu není proto pro posouzení určitosti ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy třeba blíže zkoumat, jaké konkrétní činnosti se na základě tohoto poplatku Instituce zavázala vykonat, resp. zda tyto činnosti skutečně vykonala.

Pokud jde o výši Poplatku za sjednání smlouvy, finanční arbitr zjistil, že Smlouva o úvěru neobsahuje jeho explicitní číselné vyjádření. Ve Smlouvě o úvěru dále absentuje i explicitní vyjádření údaje o potřebném financování na pořízení motorového vozidla Navrhovatelem, tedy o částce 90.737,- Kč. Tu lze zjistit jako rozdíl pořizovací ceny vozidla a přímé platby a která je výslovně uvedena i v Kupní smlouvě jako „zbývající část kupní ceny“. Smlouva o úvěru obsahuje slovní vyjádření výše úvěru, do které zahrnuje vedle pořizovací ceny snížené o přímou platbu právě Poplatek za sjednání smlouvy. Početní operací, kdy jednotlivé pojmy nahradíme jejich číselným vyjádřením, zjistíme, že výše úvěru 126.850,- Kč dosáhneme, když od pořizovací ceny 175.737,- Kč odečteme přímou platbu 85.000,- Kč a připočteme poplatek za sjednání, který tak činí 36.113,- Kč.

I když tedy není výše Poplatku za sjednání smlouvy explicitně uvedena ve Smlouvě o úvěru, nelze takové smluvní ujednání považovat za nesrozumitelné nebo neurčité, nebo výši Poplatku za sjednání smlouvy lze základními matematickými operacemi dopočítat.

Podle § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 odst. 1 písm. i) zákona o spotřebitelském úvěru vyplývá povinnost věřitele uvést ve smlouvě o spotřebitelském úvěru „*soupis uvádějící lhůty a podmínky pro splacení úroku a veškeré související opakující se či jednorázové poplatky, mají-li být poplatky a úroky placeny bez umoření jistiny*“.

Jakkoliv je možné si představit případy, kdy výše některého poplatku není dána pevným číslem, ale např. procentem z nesplacené jistiny (např. povinné pojistné činí 0,01 % z nesplacené jistiny apod.), v případě, kdy je údaj o poplatku v okamžiku uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru věřiteli znám, měl být ve smlouvě samotné vyjádřen explicitně konkrétním číselným údajem bez

nutnosti jeho dopočítávání z dalších číselných údajů obsažených ve smlouvě o spotřebitelském úvěru.

Jelikož výši Poplatku za sjednání smlouvy lze ze Smlouvy o úvěru zjistit pouze po provedení základních matematických operací má finanční arbitr pochybnosti, že ze strany Instituce došlo k řádnému splnění informační povinnosti podle § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 písm. i) zákona o spotřebitelském úvěru. Zákon o spotřebitelském úvěru však s porušením této povinnosti nespojuje neplatnost smlouvy o úvěru ani smluvního ujednání, které je takovým nedostatkem dotčeno.

Finanční arbitr proto uzavírá, že ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy je z hlediska projevené vůle smluvních stran dostatečně určité a srozumitelné, když ze samotného smluvního ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy je nepochybné, kdo tento právní úkon činí a co je jeho předmětem, tj. náhrada nákladů, které Instituci vznikly v souvislosti s uzavřením Smlouvy o úvěru a poskytnutím účelově vázaného úvěru, oproti závazku Navrhovatele za tuto činnost uhradit Instituci úplatu.

8.3.2. Přípustnost ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy

Finanční arbitr dále posuzoval, zda Navrhovatel měl možnost se seznámit se smluvním ujednáním o Poplatku za sjednání smlouvy před jejím uzavřením, či nikoliv, a tedy zda je toto ujednání platné z hlediska výše citovaného ustanovení § 56 odst. 3 občanského zákoníku.

Jak ze shromážděných podkladů vyplynulo, Navrhovatel se o existenci Poplatku za sjednání smlouvy mohl dozvědět z Formuláře, ze Smlouvy o úvěru samotné, z Obchodních podmínek a z Přehledu plateb, které obsahují informace, ze kterých lze jeho existenci a výši dovodit.

Pokud jde o Formulář, kterým obsahuje větu: „[z]a uzavření úvěrové smlouvy se hradí poplatek za sjednání smlouvy ve výši 36113 Kč, který je součástí celkové výše spotřebitelského úvěru“, Navrhovatel tvrdí, že jej obdržel až po uzavření Smlouvy o úvěru poštou.

Navrhovatel předložil v řízení kopii obálky, ve které měl obdržet Formulář od Instituce v srpnu 2014, tedy až několik měsíců po uzavření Smlouvy o úvěru a Přípis Instituce, který na Formulář jako svoji přílohu odkazuje. Tím však dokládá, že Formulář obdržel jako součást Přípisu Instituce v srpnu 2014, nikoli však, že Formulář neobdržel při podpisu Smlouvy o úvěru.

Povinnost poskytnout spotřebiteli před smluvní informace ukládá § 5 zákona o spotřebitelském úvěru, když v odst. 1 stanoví, že „[v]ěřitel poskytne spotřebiteli v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat informace uvedené v příloze č. 2 k tomuto zákonu. Učiní tak s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, nebo před tím, než spotřebitel učiní závazný návrh na uzavření takové smlouvy. Všechny informace musí být stejně výrazné. Jiné informace než uvedené v příloze č. 2 k tomuto zákonu poskytne věřitel v samostatném dokumentu.“

Porušením této povinnosti se věřitel dopouští správního deliktu ve smyslu ustanovení § 20 odst. 2 písm. a) zákona o spotřebitelském úvěru. Podle § 21 odst. 4 téhož zákona „[s]právní delikty podle tohoto zákona projedná správní orgán, který podle § 19 vykonává dozor.“, a takovým orgánem je podle § 19 zákona o spotřebitelském úvěru Česká obchodní inspekce nebo Česká národní banka. Zákon o spotřebitelském úvěru s porušením této povinnosti nespojuje neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru nebo jinou soukromoprávní sankci, o které by mohl rozhodovat finanční arbitr.

Pokud jde o Smlouvu o úvěru, z části s názvem „FINANCOVÁNÍ“ po provedení základních matematických operací a přiřazení jejich výsledků k jednotlivým heslům ve Smlouvě o úvěru vyplývá, že část úvěru určená k úhradě pořizovací ceny vozidla je ve výši 90.737,- Kč a zbylá část úvěru byla Navrhovatelí poskytnuta právě k úhradě Poplatku za sjednání smlouvy ve výši 36.113,- Kč. Slovně je pak povinnost Navrhovatele k úhradě Poplatku za sjednání smlouvy rozvedena v Obchodních podmínkách, když podle čl. I. bod 9 Obchodních podmínek, které Navrhovatel sám předložil v řízení před finančním arbitrem a jejich obdržení od Instituce nijak nerozporuje, je Poplatek za sjednání smlouvy „součástí výše úvěru a jedná se o administrativní poplatek společnosti za sjednání/uzavření Smlouvy“.

Výraz Poplatek za sjednání smlouvy je současně obsažen i v Přehledu plateb. Přesto, že má finanční arbitr pochybnosti o správnosti daného dokumentu (viz nález finančního arbitra ze dne 13. 3. 2015, sp. zn. FA/SU/112/2014, uveřejněný na stánkách Kanceláře finančního arbitra <http://www.finarbitr.cz/cs/reseni-sporu/sbirka-rozhodnuti.html> v sekci Rozhodnutí v oblasti spotřebitelského úvěru, podkategorie Informační povinnost, sankce, RPSN), nemůže přehlédnout, že Navrhovatel mohl i z Přehledu plateb získat povědomí o existenci Poplatku za sjednání smlouvy.

Ve světle těchto skutečností proto nemůže finanční arbitr souhlasit s tvrzením Navrhovatele, že o Poplatku za sjednání smlouvy nevěděl, nebo že se s jeho existencí neměl možnost seznámit, neboť Navrhovatel byl prokazatelně a opakovaně o jeho existenci informován.

Pokud Navrhovatel tvrdí, že neměl možnost se s Poplatkem za sjednání smlouvy seznámit, stalo se tak bohužel z jeho nedbalosti, když zanedbal svou objektivní možnost se se smluvní dokumentací ke Smlouvě o úvěru seznámit při jejím uzavírání a jednal v tomto ohledu nesvědomitě. Ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy tak finanční arbitr nepovažuje za podmínku, s níž se Navrhovatel neměl možnost před uzavřením Smlouvy o úvěru seznámit ve smyslu shora citovaného ustanovení § 56 odst. 3 písm. g) občanského zákoníku.

Finanční arbitr na základě shromážděných podkladů a jejich právního posouzení uzavírá, že ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy není nepřipustné podle § 56 odst. 3 písm. g) občanského zákoníku a nelze jej z tohoto důvodu považovat za neplatné.

Pokud jde o možné jednání Navrhovatele v omylu, ustanovení § 49a občanského zákoníku stanoví, že „[p]rávní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Právní úkon je rovněž neplatný, jestliže omyl byl touto osobou vyvolán úmyslně. Omyl v pohnutce právní úkon neplatným nečiní.“

Občanský zákoník tedy stíhá jednání v omylu neplatností pouze za podmínky, že se jednalo o omyl v rozhodující okolnosti, a že druhá strana tento omyl sama vyvolala nebo o něm musela vědět. Za rozhodující skutečnost lze přitom považovat takovou okolnost, bez které by k právnímu jednání vůbec nedošlo. Takovou skutečností je podle názoru finančního arbitra i vědomost Navrhovatele o existenci Poplatku za sjednání smlouvy.

Ustálená soudní judikatura vychází z toho, že s úspěchem se neplatností právního úkonu pro rozhodující omyl dovolá ten, kdo předtím využil možnost ověřit si sám skutečnosti rozhodné pro učinění právního úkonu, resp. měl možnost se omylu tohoto druhu vyhnout; nemohla-li osoba při vyvinutí obvyklé pozornosti (opatrnosti), kterou lze na ní vzhledem ke všem okolnostem případu jako na průměrném člověku požadovat, poznat skutečný stav věci, šlo by

o tzv. omluvitelný omyl [Švestka, Spáčil a kol., Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha: C. H. Beck 2009, s. 434 - 437].

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů nezjistil, že by Navrhovatel využil možnost si sám ověřit skutečnosti rozhodné pro uzavření Smlouvy o úvěru, proto se nejedná o omyl omluvitelný a tedy nelze jednání Navrhovatele považovat za neplatné ani z důvodu omylu podle § 49a občanského zákoníku.

8.3.3. Soulad Poplatku za sjednání smlouvy s dobrými mravy

Konečně, finanční arbitr zkoumal i soulad Poplatku za sjednání smlouvy s dobrými mravy, přičemž vycházel mimo jiné z rozhodnutí Ústavního soudu dne 5. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 3653/11, ve kterém se vyslovil, že dobré mravy *„jsou souhrnem etických obecně uznávaných a zachovávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými mravními zásadami a právními principy.“*

Při zkoumání právního jednání, zda je nebo není v rozporu s dobrými mravy, jde primárně o poměrování jeho samotného obsahu. Je tak třeba posuzovat nejen jednotlivá právní jednání, která spolu souvisejí, ale hledět na ně v jejich celku. Proto finanční arbitr posuzoval ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy v celkovém kontextu Smlouvy o úvěru a posuzoval jej zejména spolu s ustanoveními, které s Poplatkem za sjednání smlouvy nejbližší souvisí. Poplatek za sjednání smlouvy je součástí vícesložkové ceny plnění, které součástí jsou v případě Smlouvy o úvěru i úroky z úvěru (srov. náleží Ústavního soudu České republiky ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13, stanovisko Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. Cpjn 203/2013). Z tohoto důvodu finanční arbitr posuzoval Poplatek za sjednání smlouvy v souvislosti s úroky z úvěru, když tyto dohromady tvoří odměnu, kterou se Navrhovatel zavázal uhradit Instituci.

Aby bylo možné posoudit, zda celková výše odměny Instituce, tj. výše Poplatku za sjednání smlouvy dohromady s úroky, je nebo není v souladu s dobrými mravy, musel ji finanční arbitr vyjádřit souhrnně, v jediné hodnotě. Odměna na straně jedné znamená navýšení majetku Instituce, na straně druhé představuje náklady Navrhovatele. Ukazovatelem, který zohledňuje cenu úvěru pro Navrhovatele, je podle ustanovení § 10 zákona o spotřebitelském úvěru roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr (RPSN), když *„se rovná současné hodnotě všech peněžitých plnění sjednaných mezi věřitelem a spotřebitelem ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a počítá se na roční bázi podle vzorce uvedeného v příloze č. 5 k tomuto zákonu.“* Tento ukazatel tak v podstatě udává cenu úvěru pro spotřebitele. Proto finanční arbitr posuzoval soulad výše odměny Instituce s dobrými mravy z hlediska výše RPSN.

Pokud jde o dostupnou soudní judikaturu, otázkou souladu výše RPSN s dobrými mravy se zabýval Krajský soud v Ostravě ve svém rozhodnutí ze dne 20. 12. 2010, sp. zn. 33 ICm 91/2010, kde konstatoval, že *„[j]e zcela bezvýznamné, že smlouva hovoří o odměně za poskytnutí úvěru, převyšující poskytnutou částku, a současně nestanoví žádný explicitní úrok. Jediným relevantním parametrem smlouvy je sazba RPSN, tedy vlastně cena, kterou příjemce úvěru platí za jeho poskytnutí. Zde je nutno vzít do úvahy, že tato cena úvěru je odvozena zejména od rizikovosti příjemce úvěru, tedy od pravděpodobnosti, že daný příjemce úvěr nesplatí. (...) Přesto se rýsuje judikatorní strop ve výši 4 násobku sazeb úvěrů požadovaných bankami, jakožto institucemi poskytujícími úvěry za nejnižší sazby nejméně rizikovým příjemcům. Bankovní sazby končí přibližně na 25 % p.a. Maximální dovolenou sazbou pro ostatní poskytovatele je tak RPSN 100 % p.a.“*

Nejvyšší soud se pak v několika svých rozhodnutích zabýval otázkou souladu výše úroků s dobrými mravy. Úroková sazba (míra) samozřejmě představuje údaj odlišný od RPSN, když úroková sazba odráží pouze část nákladů spotřebitele ve formě odměny Instituce za poskytnutí finančních prostředků spotřebiteli. Obě tyto hodnoty ale odrážejí náklady spotřebitele, tj. to, co spotřebitel skutečně za získané finanční prostředky věřiteli zaplatí, lze tedy na dobré mravy v posuzovaném případě nahlédnout i optikou přiměřenosti výše RPSN.

V obecnými soudy často citovaném rozhodnutí ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004, Nejvyšší soud konstatoval, že „[v] rozporu s dobrými mravy je zpravidla výše úroků sjednaná ve smyslu ustanovení § 658 odst. 1 obč. zák., která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček.“ V rozhodnutí ze dne 27. 2. 2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005, pak Nejvyšší soud dále rozvedl, že „[t]oliko konkrétní zjištění, zda a kolikanásobně převyšuje dohodnutá výše úroků horní hranici obvyklé úrokové míry u úvěrů poskytovaných bankami, dovoluje učinit závěr, zda výše úroků přesahuje obvyklou úrokovou míru podstatným způsobem. Teprve stav, kdy tomu tak je, odůvodňuje závěr, že jde o ujednání, které je neplatné pro rozpor s dobrými mravy“.

Jak je z citované judikatury zřejmé, sama skutečnost, že smluvní úrok převyšuje obvyklou úrokovou míru bank, nezpůsobí rozpor smluvního ujednání s dobrými mravy. Takového rozporu dosahuje až ujednání o smluvním úroku, který obvyklou výši úroků, za kterou banky poskytují úvěry, převyšuje podstatným způsobem.

Shora citovaná judikatura zdůrazňuje, že obvyklou úrokovou míru lze stanovit zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami. Jiná kritéria, rozhodná pro určení obvyklé úrokové míry, však nestanoví.

Vzhledem k tomu, že podle názoru finančního arbitra lze analogicky aplikovat závěry citovaných rozhodnutí i na RPSN a hodnocení souladu této hodnoty s dobrými mravy, zkoumal finanční arbitr, jaký je obsah pojmu obvyklá úroková míra, resp. obvyklá výše RPSN.

Zákon ani judikatura obvyklou úrokovou míru, resp. obvyklou výši RPSN nedefinují.

Podle § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o oceňování majetku“), se majetek (věci, práva a jiné majetkové hodnoty) a služba oceňují obvyklou cenou, pokud tento zákon nestanoví jiný způsob oceňování. Obvyklou cenou se pro účely tohoto zákona rozumí „cena, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných okolností trhu, osobních poměrů prodávajícího nebo kupujícího ani vliv zvláštní oblíbenosti.“

Ačkoliv zákon o oceňování majetku stanoví definici obvyklé ceny pouze pro své potřeby, lze způsob stanovení obvyklé ceny zobecnit.

Obvyklou výši RPSN tak finanční arbitr v intencích citované judikatury a zákona o oceňování majetku chápe jako nejvyšší hodnotu RPSN u obdobného finančního produktu v tuzemsku, tj. jako horní hranici RPSN účelově vázaných úvěrů na spotřebu poskytovaných bankami v listopadu 2013.

Podle měnové a finanční statistiky, kterou sestavuje Česká národní banka, konkrétně podle statistiky RPSN u korunových úvěrů poskytnutých bankami domácnostem v ČR - nové obchody (tj. RPSN, které byly sjednány pro všechny nové obchody uzavřené v průběhu jednoho měsíce), finanční arbitr zjistil, že průměrná výše RPSN u úvěrů poskytovaných domácnostem na spotřebu byla v listopadu 2013 ve výši 15,37 % p. a.

Ačkoli je zřejmé, že tuto průměrnou výši RPSN nelze považovat za obvyklou výši RPSN u úvěrů poskytovaných bankami ve světle shora citované judikatury, lze ji pro potřeby tohoto řízení použít jako výchozí bod.

Vycházejí z předpokladu, že obvyklá výše RPSN je odvozena od nejvyšší RPSN účelově vázaných úvěrů na spotřebu, matematicky musí obvyklá výše RPSN přesahovat průměrnou RPSN u úvěrů poskytovaných domácnostem na spotřebu, neboť ten reprezentuje na zkoumané stupnici střední hodnotu.

Výše RPSN, ve které je zahrnut i Poplatek za sjednání smlouvy ujednaný ve Smlouvě o úvěru mezi Navrhovatelem a Institucí činí 39,52 % p. a., tj. o 24,15 % více než je průměrná výše RPSN.

K tomu, jak určit, že míra, o kterou smluvní úrok přesáhl nejvyšší obvyklý úrok poskytovaný bankami, je v rozporu s dobrými mravy, se vyjádřil Nejvyšší soud ve výše citovaném rozhodnutí ze dne 27. 2. 2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005, ve kterém připustil, „[ž]e u půjčky na základě smluv uzavíraných mezi fyzickými osobami, zejména v případě, kdy je dlužníkem osoba nacházející se v obtížné finanční situaci, mají na rozdíl od půjček či úvěrů poskytovaných peněžními ústavy výrazně vyšší míru rizikovosti, a proto – v závislosti na okolnostech konkrétního případu – nemusí být nepřiměřený ani úrok, který je dvojnásobkem či trojnásobkem úrokové míry peněžních ústavů“.

Finanční arbitr závěry Nejvyššího soudu aplikoval analogicky na výši RPSN, když dospěl k závěru shodnému s názorem Nejvyššího soudu, že za smluvní ujednání o výši RPSN, které je v rozporu s dobrými mravy, lze ve světle shora citované judikatury považovat takové ujednání, podle kterého sjednaná výše RPSN převyšuje hranici obvyklé výše RPSN několikanásobně, maximálně však tři až čtyřnásobně (tzv. judikaturní strop).

Výše RPSN v tomto případě však judikaturního stropu nedosahuje, neboť představuje pouze něco více než dvouapůlnásobek průměrné výše RPSN, která činí 15,37 % p. a., přičemž obvyklá výše RPSN, jak je uvedeno shora, se pohybuje ještě nad hranicí průměrné výše RPSN.

Finanční arbitr samozřejmě přihlédl i k dalším okolnostem konkrétního případu. Zohlednil při tom, že Navrhovatel čerpal spotřebitelský úvěr přímo v místě koupě vozidla v okamžiku jeho pořízení a nemusel tak vynakládat žádné další úsilí nebo náklady v souvislosti se získáním spotřebitelského úvěru. Cena za tuto službu se obvykle promítne v ceně spotřebitelského úvěru, tedy ve výši RPSN.

Trh spotřebitelských úvěrů v České republice je podle názoru finančního arbitra již dostatečně rozvinutý, Navrhovatel tak nepochybně měl možnost využít nabídky jiného bankovního nebo nebankovního věřitele, pokud mu nabízená cena přišla nepřiměřeně vysoká. Pokud však Navrhovatel takový krok neučinil a namísto hledání nejvýhodnější nabídky na trhu využil nejsnáze dostupnou nabídku, pak měl být srozuměn s tím, že se nemusí jednat o nejvýhodnější nabídku na trhu a že cena může být vyšší, než jakou by získal při pečlivějším hledání spotřebitelského úvěru.

Výše RPSN 39,52 % p. a. tedy byla v době sjednání Smlouvy o úvěru méně než trojnásobkem průměrné výše RPSN u bankovních poskytovatelů úvěrů. Výše odměny Instituce ze Smlouvy o úvěru tak nezakládá rozpor s dobrými mravy, když finanční arbitr nezjistil, že by výše odměny Instituce neúměrně překračovala výši RPSN v době sjednání Smlouvy o úvěru obvyklou.

Finanční arbitr tedy konstatuje, že ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy není v rozporu s dobrými mravy a nelze jej ani proto považovat za neplatné.

8.4. *Bez důvodné obohacení Instituce*

Občanský zákoník v § 451 odst. 2 stanoví, že „*[b]ezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.*“ Ustanovení § 454 dále stanoví, že: „*[b]ezdůvodně se obohatil i ten, za nějž bylo plněno, co po právu měl plnit sám.*“ Ustanovení § 451 odst. 1 navíc stanoví, že „*[k]do se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat.*“

Občanský zákoník tedy vyjmenovává případy, kdy může k bezdůvodnému obohacení dojít. Jsou to bezdůvodné obohacení získané plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, plněním z neplatného právního úkonu, majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů a obohacení toho, za nějž bylo plněno, co měl plnit sám.

Finanční arbitr proto zkoumal ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy z hlediska naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení ve všech výše uvedených případech.

O plnění bez právního důvodu jde v případech, kdy dojde ke splnění dluhu, který buď neexistuje, nebo sice existuje, ale plní se jinému, než oprávněnému subjektu. Za plnění bez právního důvodu lze považovat i přeplatky z řádného plnění. Obecně lze tvrdit, že pro vznik tohoto bezdůvodného obohacení musí dojít k poskytnutí plnění tomu subjektu, který k jeho přijetí není oprávněn, jelikož pro ně neexistuje již od počátku žádný právní důvod. V případě plnění na základě právního důvodu, který odpadl, však právní důvod pro plnění existoval a bylo na jeho základě plněno, ale z nějakého důvodu došlo k jeho pozdějšímu zániku. U plnění z neplatného právního úkonu právní důvod sice existuje, ale není možné se dovolat jeho účinků. K majetkovému prospěchu získanému z nepoctivých zdrojů lze zařadit zejména majetkový prospěch získaný v rozporu s dobrými mravy a majetek získaný trestnou činností. Bezdůvodné obohacení vzniklé plněním za jiného se vyznačuje tím, že povinnému subjektu se sice majetek nenavýší, ale ani nezmenší, ačkoliv by se na základě závazkového vztahu zmenšit měl [srov. Bednář, V. a kol. v Občanský zákoník: komentář, Wolters Kluwer, a. s., Praha, 2009].

Instituce s Navrhovatelem si Poplatek za sjednání smlouvy ujednali platně a v souladu s dobrými mravy. Právním důvodem pro plnění Navrhovatele ve formě Poplatku za sjednání smlouvy je Smlouva o úvěru. Poplatek za sjednání smlouvy je tak plněním z platného právního důvodu, a nejedná se o majetkový prospěch Instituce získaný z nepoctivých zdrojů.

Finanční arbitr nezjistil, že by došlo k zániku právního důvodu plnění, když ani jedna ze stran od Smlouvy o úvěru neodstoupila, a Smlouva o úvěru nebyla ani jinak zrušena s účinky *ex tunc* (od počátku).

Nedošlo ani k naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení podle § 454 občanského zákoníku, když finanční arbitr nezjistil, že by Navrhovatel plnil za Instituci něčeho, co měla Instituce po právu plnit sama.

Pokud tedy nedošlo k naplnění ani jedné ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku, není Instituce ve smyslu § 451 odst. 1 daného zákona Navrhovateli z takového důvodu povinna vrátit Poplatek za sjednání smlouvy.

9. K výroku nálezů

Finanční arbitr zjistil, že Navrhovatel se s ujednáním o Poplatku za sjednání smlouvy měl možnost seznámit před uzavřením Smlouvy o úvěru, tak že by si přečetl smluvní dokumentaci, ve které je jeho sjednání upraveno srozumitelně a určitě Navrhovatel současně nejednal při uzavírání Smlouvy o úvěru v omluvitelném omylu ve smyslu § 49a občanského zákoníku a výše Poplatku za sjednání smlouvy nebyla mezi Navrhovatelem a Institucí sjednána v rozporu se zákonem nebo dobrými mravy. Finančnímu arbitrovi proto nezbývá než konstatovat, že ujednání o Poplatku za sjednání smlouvy je v souladu se zákonem a Instituce se jeho přijetím bezdůvodně neobohatila ve smyslu § 451 a násl. občanského zákoníku. Instituce proto není povinna Navrhovateli vrátit částku ve výši 36.113,- Kč.

Finanční arbitr na základě všech výše uvedených skutečností rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

P o u č e n í :

Účastník řízení může proti tomuto nálezu podle § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi podat do 15 dnů od jeho doručení tomuto účastníku řízení písemně odůvodněné námitky k finančnímu arbitrovi, přičemž platí, že včas podané námitky mají odkladný účinek.

V Praze dne 12. 10. 2015

otisk úředního razítka

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr